

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่อง “การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง” มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรในการวิจัย

1.1 ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- 1) ช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา จำนวน 3 คน
- 2) ช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง จำนวน 2 คน
- 3) ผู้ประกอบการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา 2 คน และผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง 1 คน

1.2 การเลือกประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ช่างทอผ้า เป็นช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยคัดเลือกด้วยหลักเกณฑ์หรือเรียกอีกอย่างว่าครุช่าง ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญ เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้านาหมื่นศรีให้แก่ศิษย์เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 20 ปี และเป็นผู้ซึ่งได้รับการยอมรับจากกลุ่มช่างทอผ้าเกาะยอและนาหมื่นศรี อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และในปัจจุบันยังคงทำการทอผ้าอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- 1) ช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา
  - 1.1) นายวิชัย มาระเสนา อายุ 49 ปี กลุ่มทอผ้าราชวัติแสงส่องล้าที่ 1
  - 1.2) นายนิത്യ พงศ์พฤกษ์ อายุ 70ปี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ
  - 1.3) นางสมหมาย พงศ์พฤกษ์ อายุ 69 ปี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ
- 2) ช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง
  - 2.1) นางสาวอรอบ เรืองสังข์ อายุ 54 ปี กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี
  - 2.2) นางสาวอารีย์ ปั้นทอง อายุ 48 ปี กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี

ผู้ประกอบการทอผ้า เป็นหัวหน้าหรือประธานของกลุ่มทอผ้าที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการ ดำเนินกิจการของกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง โดยกลุ่มทอผ้าดังกล่าวจะต้องเป็นกลุ่มทอผ้าที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้างว่ามีผลงานเป็นที่ประจักษ์ทั้งในด้านการบริหารจัดการกิจการ และคุณภาพของผ้าทอเป็นอย่างดี ประกอบด้วย

- 1) ผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา

- 1.1) นายวิชัย มาระเสนา อายุ 49 ปี ผู้นำกลุ่มทอผ้าราชวัตต์แสงส่องหล้า
ที่ 1
- 1.2) นายนิത്യ พงศ์พฤกษ์ อายุ 70ปี ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้า
เกาะยอ
- 2) ผู้ประกอบการธุรกิจทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง
  - 2.1) นางอารอบ เรืองสังข์ อายุ 54 ปี ผู้นำกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี

2. แบบแผนการวิจัย

วิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ แล้วจึงบันทึกผลจากการสัมภาษณ์และสังเกต เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อสรุปผลและอภิปรายผลในลำดับต่อไป

3. เครื่องมือในการวิจัย

ในการดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาเครื่องมือภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และตรวจสอบความครบถ้วนตามโครงสร้างด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และนำเครื่องมือที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิไปเก็บข้อมูล ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ประกอบไปด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์ช่างทอผ้า เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง จำนวน 1 ชุด โดยใช้สัมภาษณ์ช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

ทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังของปราชญ์ท้องถิ่น
  - 1.1 พื้นเพ
  - 1.2 ภูมิลำเนา
  - 1.3 พื้นฐานครอบครัว
  - 1.4 ประสบการณ์ในการทอผ้า
2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้านาหมื่นศรี
  - 1) สาเหตุของการถ่ายทอด
  - 2) กระบวนการถ่ายทอด
    - 2.1) วัตถุประสงค์ในการถ่ายทอด
    - 2.2) รูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้
    - 2.3) ขั้นตอนการถ่ายทอด
      - 2.3.1) การเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอด

2.3.2) การดำเนินการถ่ายทอด

2.3.3) เทคนิคการถ่ายทอด

3) ผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอด

4) ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด

3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมโดยเลือกสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้แบบบันทึกภาคสนามในการจดบันทึก สิ่งที่สังเกตเห็นได้ตามลักษณะสภาพความเป็นจริง โดยใช้กรอบการสังเกตของ สุกางค์ จันทวานิช (2539:94) อันประกอบด้วย

- 1) มากและบุคคล
- 2) พฤติกรรม
- 3) แบบแผนพฤติกรรม
- 4) ความสัมพันธ์
- 5) การมีส่วนร่วม
- 6) ความหมาย

นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูลภาคสนามในพื้นที่วิจัย เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้มีการรวบรวมข้อมูลที่ครบถ้วน เป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้า จึงจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการบันทึกภาพและเสียง อันได้แก่ กล้องถ่ายภาพระบบดิจิทัล และกล้องถ่ายวิดีโอแบบดิจิทัล

3.3 แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทอผ้า เพื่อศึกษาข้อมูลความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และการทอผ้าหมิ่นศรี จ.ตรัง จำนวน 1 ชุด เพื่อสัมภาษณ์ประธานหรือหัวหน้ากลุ่มทอผ้าทั้งสองกลุ่ม

ทำการสัมภาษณ์ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ
3. ผลสำเร็จของธุรกิจการทอผ้า
4. ผลกระทบต่อชุมชน

การวิจัยในครั้งนี้ มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือวิจัยและจัดสร้างเครื่องมือเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำปรับปรุง
2. หลังจากสร้างเครื่องมือวิจัยแล้ว นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ ในด้านความตรงเชิงโครงสร้างและความตรงเชิงเนื้อหา และให้คำแนะนำเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่มีโครงสร้างข้อคำถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องเป็นนักวิชาการและนักการศึกษาที่มีพื้นฐานด้านศึกษาศาสตร์ มีความเข้าใจ

และเชี่ยวชาญในการวิจัยเชิงคุณภาพ รวมถึงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการวิจัยในด้านการศึกษาและศิลปะ ประเพณีท้องถิ่น งานช่างพื้นบ้าน ที่เข้าใจในบริบทของสังคมภาคใต้ จำนวน 3 ท่าน

3. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาให้ความเห็นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้โครงสร้างคำถามมีประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลยิ่งขึ้น

4. นำเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มช่างพื้นเมืองที่มีความคล้ายคลึงกับกรณีศึกษา เพื่อดูว่ามีผู้ให้สัมภาษณ์มีความเข้าใจในข้อความคำถามและภาษาที่ใช้สัมภาษณ์หรือไม่

5. นำเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการทดลองเก็บข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง

6. นำเครื่องมือวิจัยที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 สืบหาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผ้าทอเกาะยอในจังหวัดสงขลา และผ้าทอนาหมื่นศรีในจังหวัดตรัง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิหลังและลักษณะข้อมูลพื้นฐานทั่วไปในปัจจุบัน

4.2 ก่อนที่จะสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากร ผู้วิจัยได้เดินทางไปยังกลุ่มทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง เพื่อสำรวจเบื้องต้น พร้อมทั้งทำความคุ้นเคยกับช่างทอผ้าและผู้ประกอบการของกลุ่มทอผ้าทั้งสองกลุ่ม เมื่อเกิดความสนิทสนมกัน ผู้วิจัยจะสามารถสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดและเข้าถึงตัวช่างทอได้อย่างไม่ยากเย็นนัก

4.3 สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้เลือกไว้ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยทำการสัมภาษณ์ช่างทอผ้าผู้ซึ่งทำการถ่ายทอดความรู้ และหัวหน้ากลุ่มหรือประธานกลุ่มทอผ้าทั้งสองกลุ่ม ซึ่งในการเก็บข้อมูลนี้จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะได้รายละเอียดที่ต้องการศึกษาเฉพาะเรื่องได้มากกว่าการสังเกต โดยเลือกสัมภาษณ์จากบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ และเลือกสัมภาษณ์จำนวนไม่กี่คน ในการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์โดยเน้นบรรยากาศแบบเป็นกันเอง ไม่มีพิธีรีตอง โดยให้ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อนึ่งผู้วิจัยจะพยายามบันทึกภาพบรรยากาศการสัมภาษณ์ด้วยกล้องดิจิทัลเป็นหลัก และจะไม่พยายามใช้เครื่องบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์แต่อย่างใด เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติและกันเองที่สุด อนึ่งในการสัมภาษณ์นั้นไม่ได้ไปสัมภาษณ์เพียงครั้งเดียว ผู้วิจัยต้องเดินทางไปยังแหล่งทอผ้าแต่ละกลุ่มซ้ำเพื่อสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่ยังไม่ครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ครบถ้วน

4.4 ในแต่ละครั้งที่ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์กลุ่มประชากรนั้น ผู้วิจัยจะทำการสังเกตบรรยากาศการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของทั้งสองกลุ่มไปด้วย โดยจะทำการสังเกตตามกรอบแบบสังเกตการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าที่ได้สร้างไว้ ผู้วิจัยทำการสังเกตบรรยากาศและขั้นตอนกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการทอผ้าเกาะยอและผ้านาหมื่นศรีของช่างทอผ้า โดยผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตอย่างใกล้ชิด โดยใช้แบบสังเกตซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ช่างทอผ้าผู้ทำการถ่ายทอดความรู้และศิษย์ผู้รับการถ่ายทอด โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และช่างทอผ้านาหมื่นศรี จากแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย คือ วิธีตีความ สร้างข้อสรุปข้อมูลจากอุปสรรคหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นไปสู่การสร้างข้อสรุปในเชิงนามธรรม (สุภางค์ จันทวานิช, 2531) โดยการนำข้อมูลที่จำแนกและจัดหมวดหมู่เรียบร้อยแล้วในแต่ละบุคคลมาวิเคราะห์ ตีความหมาย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปข้อความของแต่ละบุคคล รวบรวมจัดหมวดหมู่ ทำความเข้าใจและอธิบายตามประเด็นที่ศึกษาดังต่อไปนี้

5.1.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างทอผ้าเกาะยอ จ.สงขลา และช่างทอผ้านาหมื่นศรี จังหวัดตรัง

5.1.1.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ

1) ภูมิหลังของปราชญ์ท้องถิ่น

2) การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้านาหมื่นศรี

2.1) สาเหตุของการถ่ายทอด

2.2) กระบวนการถ่ายทอด

2.2.1) วัตถุประสงค์ในการถ่ายทอด

2.2.2) รูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้

2.2.3) ขั้นตอนการถ่ายทอด

2.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอด

2.4) ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด

5.1.1.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าทอนาหมื่นศรี จ.ตรัง

1) ภูมิหลังของปราชญ์ท้องถิ่น

2) การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้านาหมื่นศรี

2.1) สาเหตุของการถ่ายทอด

2.2) กระบวนการถ่ายทอด

2.2.1) วัตถุประสงค์ในการถ่ายทอด

2.2.2) รูปแบบการเรียนรู้และวิธีการถ่ายทอดความรู้

2.2.3) ขั้นตอนการถ่ายทอด

2.3) ผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอด

2.4) ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอด

5.1.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากช่างทอผ้าทั้ง 2 แห่ง นำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินธุรกิจทอผ้าสู่ความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์ประธานหรือหัวหน้ากลุ่มทอผ้าเกาะยะ จ.สงขลาและช่างทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย รวบรวมจัดหมวดหมู่ ทำความเข้าใจและอธิบายตามประเด็นที่ศึกษาดังต่อไปนี้

5.2.1 การดำเนินธุรกิจสู่ความสำเร็จการทอผ้าเกาะยะ จ.สงขลา และการทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

5.2.1.1 การดำเนินธุรกิจทอผ้าเกาะยะ

- 1) ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ
- 3) ผลสำเร็จของธุรกิจการทอผ้า
- 4) ผลกระทบต่อชุมชน

5.2.1.2 การดำเนินธุรกิจทอผ้านาหมื่นศรี จ.ตรัง

- 1) ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ
- 3) ผลสำเร็จของธุรกิจการทอผ้า
- 4) ผลกระทบต่อชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ประกอบการกลุ่มทอผ้าทั้ง 2 แห่ง นำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ

หลังจากผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยแล้วเสร็จ ผู้วิจัยจึงดำเนินการสรุปผลการวิจัยตามประเด็นที่ศึกษา แล้วทำการอภิปรายผลการวิจัย และนำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบพรรณนาความ